

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЯК СУБСТАНЦІЙНИЙ ЧИННИК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Сьогодні всім відомо, що на основі наявного генетичного потенціалу кожний індивідум у більшій чи меншій мірі переймає від своєї сім'ї та соціального середовища культурні, генетично не передаванні традиції. Звідси, здатність навчатися шляхом наслідування сама по собі, в змістовному плані, нейтральна. А щоб досягти бажаного успіху на цій ниві, вона потребує умотивованого керівництва з боку досвідчених педагогів. І ось тут найголовнішим має бути прищеплення студенту здібності до самообмеження, до приборкання деяких інстинктів, до подолання кепських звичаїв і традицій, а також до збереження, розвитку та збагачення різноманітності кращого в цих традиціях і звичаях.

При дотриманні цього своєрідного категоричного імперативу особистість з необхідністю прагне економічної, політичної індивідуальної свободи, перестає пориватися управлінням зі сторони, та шанує плідну самоврядність і цим самим виховує в собі потребу власного людського духу, наповнюючи його конструктивним змістом. В протилежному ж разі, якщо дієво не залучити молодь, особливо студентську до загальної людської культури, то вона неминуче стане небезпечною для самої себе. Оскільки зростання матеріального добробуту, що не супроводжується зростанням душевного багатства, веде до спустошення і здрібніння особистості. А це в свою чергу призведе врешті-решт до пошуку поводиря і він обов'язково знайдеться чи то ліворуч чи то праворуч, а ще гірше якщо в цій ролі з'явиться реакціонер чи революціонер, який затягне в безвихідну прірву духовно немічну людину. Тому, як ніколи раніше, студентство потребує уміння і навичок покладання на себе притаманних їй обов'язків і завдань спрямованих на удосконалення своїх соціальних потреб і розвитку духовності в її найтонших проявах. В такому разі, прогрес людства і кожної окремої людини залежать по перевазі від вдосконалення методу пізнання і методу навчання. Отже, величезного значення набувають засвоєння методів пізнання, розуміння їх порівняльної ефективності, розвиток здібності до їх доречного і правильного вживання. Все це можливе за умов наявності високого мистецтва навчання.

Але перш ніж вчитися, треба мати досвідчених Вчителів і Педагогів. Це пов'язано з тим, що соціальна більшість може розвиватися лише дією на неї розвиненішої меншості. Це факт, який не буде спростований, на мою думку, ніколи навіть в майбутньому. Тому культурна меншість, яка не бажає бути такою, що цивілізує в найширшому сенсі цього слова суспільство, несе відповідальність за всі страждання як сучасників, так і прийдешніх поколінь людей нашої країни. Якщо з цієї точки зору оцінимо панораму історії до нашого часу, то, ймовірно зізнаємося собі, що майже завжди і скрізь в

суспільствах меншість, що гордилася своєю цивілізацією, у край мало робила для її масштабного розповсюдження. Ще менше особистостей піклувалися про розширення галузі знань в просторі суспільства. А з цієї меншості ще менше число тих, хто творчо, патріотично, а головне, щиро і безкорисливо піклувалися про зміцнення і пошук, адекватних регіональним культурам країни, форм організації суспільства. Цікаво й те, що ці дійові особи вважають, безсумнівно, себе розвиненими (продвинутими) і це їх право, але вони, частіш за все, забувають, що саме за їх розвиток заплачена дорога суспільна ціна. А якщо це так, то настав час, щонайменше, моральнісного обов'язку розплачуватися за соціально-економічний, культурний безлад до якого призвели саме ці «цивілізовані, культурні» люди.

Якщо ми пильно, в цьому ж концепті, вдивимось в представників цих соціально-політичних груп, то помітимо, що їм притаманна типова властивість - привласнювати собі необмежені права. І байдуже, чи називають вони себе революціонерами чи реакціонерами, адже як тільки доходить до справи, вони рішуче відкидають обов'язки і відчують себе володарями незмірних прав. Чим би вони не займалися, за яку б справу не бралися — результат один і той же. Він для духовно збагаченої людини очевидний і лежить, як то кажуть, на поверхні, тобто в просторі явища, але для більшості людей він замаскований своєю сутністю. Адже суб'єкт, що грає роль реакціонера, завжди буде нам стверджувати, що він рятує державу і націю, звільняючи її від всяких норм і забобонів. А якщо це так, то саме йому дається необмежене право винищувати ближніх, особливо духовно зрілих, інтелектуальних особистостей, скарб національної культури.

Так само, як і в минулі роки історії, поводить себе і «революціонер». Але в сьогочасному випадку, він розпинається за трудящих, за пригноблених, за уявну соціальну справедливість. Він безсоромно заграє з людьми маси і нахабно лестить їм, але це лише маска, «безгрішна» зачіпка, щоб позбавитися від нагальних соціальних і моральнісних обов'язків. Тому справжній Педагог може і повинен всіляко пропагувати в студентській аудиторії не скільки абстрактні норми моралі, а наголошувати саме на моральнісний (рус. нравственный) аналіз сучасних суспільних відносин.

Таким чином, за умов кризи духовних цінностей, втрачаються колишні етичні імперативи, і як наслідок, поведінка людини в такій ситуації стає непередбачуваною. Ця загроза все виразніше виявляється в сьогоденності, коли активно пропагуються ідеї загальної глобалізації і уніфікації культури, відбувається переоцінка традиційних цінностей, абсолют яких ставиться під сумнів, а на їхньому місці формуються, частіше за все, нові, не перевірені часом, істини та ідеали. І це тоді, коли духовність людини має бути атрибутом, сутністю кожного співтовариства і невід'ємним структурним елементом індивідуальної свідомості. Ось саме тому досвід духовної культури в край необхідний людині оскільки в ньому зосереджена креативна потенція й одночасно умови активної мобілізації її до цілеспрямованої життєво необхідної практичної дії. Без нього індивідуум, і перш за все

студентська молодь, не може здійснити повноцінне, всебічно обґрунтоване дійство.

Скажімо, особистісному «Я» не вдалося, в повній мірі, реалізувати свій потенціал, через скривджений кимось стан в його реальному житті. В іншому ж разі, джерелом виниклої перешкоди могло бути навколишнє соціальне середовище на макро рівні. А можливо, перешкодою з'явився світ, у якому йому поталанило народитися й повноцінно жити. Але світ не усвідомлюється ним як щось таке, що гальмує його поступ в досягненні його екзистенціалу. Тому лише стан його переживання, коли «Я» перебуває на одинці з собою, Я усвідомлює своє щастя, добро, честь, достоїнство, але в такій же мірі й драматизм власного буття. І все-таки, як би там не було, домінантою тотожності з самим собою, в таких ситуаціях, завжди виступає філософія духовності. Саме вона дозволяє «Я» підійти впритул у надійному вирішенні питання про сутнісне розуміння причин його нездійсненого, в максимально повній мірі, особистого **Я**, у якості представника людського роду.

Саме такі аналітичні моменти життя характерні людині з високорозвиненою духовною культурою. Це дає підставу аподиктично стверджувати, що представник Homo Sapiens здатний не тільки пізнати екзистенціальні основи свого іманентного Я, але також змінювати реальну світобудову на принципах духовної гармонії з навколишнім світом, не порушуючи унікальну гармонію тотожності зі самим собою.

Сьогодні немає жодної людини у світі, яка б не відчувала відсутність чи навпаки, активну дію цього унікального феномену на її особисте життя, чи відчутний вплив його на соціальну дієздатність сучасного суспільства. Але парадокс полягає в тому, що перебуваючи в просторі духовності ми не спроможні визначити притаманні їй параметри та особливості її впливової дії. Ось саме в цьому і складність розуміння *духовності* для багатьох простих людей і особливо для студентства. Адже вона не покорається вираженню в конкретних численнях. Насправді, як відчутно і зримо окреслити собі, це нематеріальне, унікальне планетарне явище? І що в ньому є такого суттєвого, що виокремлює його серед інших світосприйняття? Ця складність зумовлює те, що нині чіткого, раз назавжди і для всього загалу, визначення поняття духовності не існує. Більше того, його в остаточних вимірах ніколи і не буде. Тому, що кожна кінцева дефініція буде вельми обмежувати *багатоякісність* цього унікального цивілізаційного явища.

Який же мусить бути вихід в подібних ситуаціях, особливо в просторі вищого навчального закладу. Адже студентська молодь в більшій чи меншій мірі турбується про свій духовний комфорт і цілеспрямовану життєдіяльність. А якщо це так, то найбільша відповідальність, а водночас і честь, в створенні атмосфери духовності в суспільстві і, перш за все, у навчальних закладах, випадає на долю *Педагога*. Але, коли учитель репрезентує в стінах навчального закладу інформацію як таку, то він не спроможний усвідомити сутнісну мету науки, оскільки тільки *духовний рух* відкриває шлях прогресу в науці і суспільстві в цілому. На підкріплення нашої тези приведемо відому думку Аристотеля про те, що «хто рухається

вперед в науках, але відстає в моральності та в духовності, той більше йде назад, а ніж вперед».

І це в той час, коли духовні почуття завжди були своєрідним еталоном культури нації і завжди цінувалися в розвинутих країнах. А можливо ці країни і стали успішними, оскільки розбудовували себе на принципах, єдиного в різноманітті етнонаціонального народного духу. Адже в цих країнах шануються культури всіх, без винятку, етносів, кожної окремої людини, як першоджерела розвитку унікального духовного соціуму. А головне це те, що в цих країнах існує повага до всіх трудівників незалежно від галузі матеріального чи духовного виробництва в якій вони задіяні. Проте особливим респектом користуються інтелектуали різноманітних сфер праці, які пройшли вишкіл (в доброму розумінні цього слова) в духовній атмосфері справжнього УЧИТЕЛЯ-ПЕДАГОГА! Тож головна мета Педагога, максимально збагнути сутність духовності в контексті свого життя і науки, яку він презентує в аудиторії з тим, щоб збагатити духовний світ студентської молоді – потужного джерела розвитку нашого суспільства. А оскільки духовність різними авторами по-різному інтерпретується, то маємо сміливість (на основі власних опублікованих досліджень) викласти в конче скороченому вигляді своє бачення і розуміння проблеми духовної культури.

Отже, *по-перше*, духовність, як ми її розуміємо в *нашому контексті*, - це об'єднуюча субстанція соціуму, яка втілюється в життя у вигляді сконцентрованих моральнісних цінностей, які водночас проявляються на індивідуальному рівні свідомості у вигляді совісті, а совість – це тисячі невидимих свідків, в момент перебування Я на одинці з самим собою;

по-друге, одухотвореність - це перебування Я в стані піднесеності, насаги всіх його психічних, моральнісно-естетичних можливостей, тобто в стані *акме*, який прямо чи побіжно пов'язаний з цінностями і смислоснаочною діяльністю особистості, *спрямованою виключно на діяння добра в естві прекрасного*;

по-третє, категоричний імператив педагога спрямовує його науково-педагогічну діяльність, (за будь яких соціально-політичних колізій, криз і революцій) в річище натхненності, оптимістичності, добродійності та щиросердності у відношенні з колегами та студентами. Тож бути нині культурно *одухотвореним в'язнем* сурової сьогоденної дійсності, не соромно, навпаки, почесно, патріотично, бо кожний крок *справжнього педагога* пробуджує совість у величезної маси людей і цим дійством він піднімається ще вище в своїй одухотвореності. А що ще може бути вище за цей стан цікавий і цінний за змістом і привабливий своєю естетичною формою;

по-четверте, головний показник якісного розвитку суспільства, згідно нашого переконання, полягає в рівні та часі духовного стану його індивідуумів. Отже, здоровий соціальний організм суспільства і зокрема вищого навчального закладу, значною мірою, визначається якістю просторучасу в якому перебувають одухотворені люди в процесі активної смислоснаочної життєдіяльності в естві прекрасного.

Таким чином, Педагог через безпосередній приклад наукової, етико-естетичної креативної, насиченої духовною культурою життєдіяльності, може і повинен виховувати в навчальних закладах унікальних, в духовності своїй, особистостей. В зв'язку з цим мусимо нагадати про те, що Педагог це не тільки його творча діяльність в стінах вищого навчального закладу, а й образ життя. А якщо це так, то він може і зобов'язаний позитивно впливати на характер суспільних відносин у всіх його різновидностях і напрямках. Адже справжній Педагог і його учні та послідовники, як ніхто інший в суспільстві, мають потужний впливовий потенціал на формування та розвиток суспільної свідомості людей. А звідси, саме від характеру і цілеспрямованості духовної культури особистостей максимально залежить добробут і соціальний спокій народу в нашій країні.